

АКТУАЛЬНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСФЕРТНИХ ЦІН В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

***Анотація.** Функціонування трансфертних цін в умовах глобалізації та агропромислової інтеграції полягає в задоволенні економічних інтересів господарюючих суб'єктів і забезпеченні їх ефективної і результативної взаємодії в інтеграційних формуваннях.*

***Ключові слова:** трансфертна ціна, внутрішньофірмова ціна, інтеграційне формування, глобалізація, агропромислова інтеграція.*

Постановка завдання. В умовах активних світових процесів глобалізації та агропромислової інтеграції, актуальність функціонування трансфертних (внутрішніх, внутрішньофірмових, розподільчих, розрахункових, лімітних, штучних) цін є беззаперечною. Наразі проблема функціонування трансфертних цін в агропромисловому виробництві є предметом активної дискусії в юридичних, економічних і політичних колах. Мармуль Л.О. вважає, що за жорстких умов інтеграції, які наразі відбуваються в Україні, використання ринкових цін у внутрішніх розрахунках є нераціональним, а наявність нестабільних цін унеможливує формування ефективної цінової політики. Виняток становлять структурні підрозділи агропромислових формувань, рівень децентралізації яких дозволяє їм обирати між внутрішніми та зовнішніми постачальниками та споживачами продукції, а також інтегровані структури, що не забезпечують замкнений виробничий ланцюг[1, с.26].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонуванню трансфертних цін приділяється особлива увага у наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених: М.І.Макаренка, Т.Г. Савченка, К.Уорда, К.А. Непесова, В.П. Москаленка. Зокрема трансфертне ціноутворення в агропромисловому виробництві досліджували Л.О. Мармуль, П.М. Макаренко, Т.А. Бондарєва, Т.В. Брежнєва, І.К. Протас, Л.А. Руденко.

Формулювання цілей статті. Теоретико-методологічне обґрунтування актуальності функціонування трансфертних цін в умовах глобалізації та агропромислової інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших чинників ефективного розвитку інтегрованих агропромислових формувань є встановлення обґрунтованих та справедливих розподільчих відносин між сільськогосподарськими і переробними підприємствами на основі використання трансфертних цін [1, с.24]. Варто зауважити, що встановлення трансфертних цін більш доцільне в вертикально-інтегрованих компаніях, в яких трансфертна ціна представляє собою умовну договірну ціну, яка встановлюється на відповідну продукцію або послуги між підрозділами одного підприємства. При цьому запровадження трансфертного ціноутворення повинно відбуватись в умовах наявності висококваліфікованих спеціалістів (адміністративно-управлінського апарату), наявності розвиненої системи управлінського обліку, можливості оперативно регулювати витрати, шляхом планування та нормування.

Поняття «трансфертна ціна» поєднує дві економічні категорії – «ціна» і «трансферт». Поняття «трансферт» для світової економіки є порівняно новим. Трансферт (франц. *Transfert*, лат. *transferre* — переносити, переводити) трактується, як передавання товарів, послуг, грошових виплат, права власності. Варто зауважити, що на сьогодні постає актуальне питання розмежування понять «трансфер» та «трансферт». Якщо поглянути з точки зору англomовного і франкомовного походження, то трансфер походить від англ.– *transfer*, франц. – *transfert* і лат. *trānferre*, тому на нашу думку функціональної різниці між ними не має, лише мовна. Тому доцільно використовувати більш вживане поняття «трансфертна ціна».

Т.Г.Савченко та М.І. Макаренко доповнюють, що найчастіше поняття «трансферт» використовують для позначення безоплатного руху грошових коштів або матеріальних цінностей між суб'єктами економічних відносин [2, с.7]. Наприклад, у російській практиці поняття трансфертних цін

застосовується, як правило, при бюджетному фінансуванні, як безоплатні та безповоротні платежі, що не припускають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на вироблений платіж.

Трансфертні ціни почали використовуватись в умовах децентралізації управління в промислових фірмах США та Західної Європи в 20-30-ті роки ХХ ст. [3, с. 683]. У пострадянських країнах дана економічна категорія поширилась у 90-х роках ХХ ст. але певні форми внутрішніх цін існували в умовах планової економіки СРСР. Наразі чимало науковців трансфертні ціни ототожнюють з внутрішньофірмовими цінами, які в СРСР тісно пов'язані з розвитком госпрозрахункових відносин, в тому числі і внутрішнього госпрозрахунку. Потрібно зауважити, що внутрішньофірмові трансфертні ціни, за якими товари і послуги передаються між підрозділами компанії, слід відрізняти від вартості, за якою таке переміщення відображається у бухгалтерському обліку, оскільки трансферна ціна зазвичай включає в себе компонент прибутку, якого вартість переміщення не містить.

Наприкінці 80-х років ХІХ ст. з'явилися можливості широкого використання внутрішнього ціноутворення. Так, В.П. Москаленко дає детальний аналіз розвитку фінансово-економічного механізму промислового об'єднання в 60-80-ті роки ХХ ст. Він також зазначає, що внутрішнє ціноутворення повинне стати одним із методів побудови ефективного економічного механізму промислового об'єднання в умовах ринкової економіки [4, с. 302].

В роботах І.К. Протас та Л.А. Руденко йдеться про «розрахункові ціни», які використовувались в сільськогосподарських об'єднаннях. Вони пропонують для підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського об'єднання "Одесаплодовочегосп" в розрахунках між його торговими та виробничими підрозділами використовувати розрахункові ціни [5], які функціонально досить схожі на трансфертні. Так, Шкварчук Л.О[6], вказує що розрахункові ціни є різновидом трансфертних цін і наразі широко використовуються в окремих галузях української економіки. А Шершньова З.Є трансфертні ціни трактує, як

умовно-розрахункові, за якими дійсні платежі не відбуваються, а один підрозділ підприємства реалізує власну продукцію іншого підрозділу[7].

Бондарєва Т.А. та Брежнєва Т.В. трактують трансфертні ціни, як розрахункові чи договірні ціни на продукцію і послуги одного підрозділу (центра відповідальності), який передає (продає) іншому підрозділу (центру відповідальності) тієї ж організації [8, с.25]

Кіт Уорд вважає, що в трансфертних (внутрішніх) цінах повинні враховуватись релевантні затрати [9, с.278], тобто витрати, величина яких залежить від прийняття того чи іншого управлінського рішення. Наприклад, реальним обмежуючим фактором для молокопереробного підприємства є його потенційна виробнича потужність, адже максимальне її використання сприяє найбільш ефективному розподілу ресурсів, а також безперебійне постачання молока-сировини, тобто наявність потенційних постачальників. Отже, виробнича потужність молокопереробного підприємства та умовна виробнича потужність сировинної зони є основою для калькуляції трансфертних цін, які використовуються в рішеннях, щодо розподілу внутрішніх і зовнішніх ресурсів, між підрозділами об'єднання.

Видатний російський юрист Непесов К.А вказує, що трансфертні ціни повсюдно використовуються транснаціональними корпораціями і вертикально інтегрованими об'єднаннями не лише з метою податкової оптимізації, але і як інструмент управління фінансовими ресурсами [10, с.252].

Ціни на внутрішньофірмові поставки є конфіденційними, тобто не розголошуються і як правило відрізняються від ринкових цін, вони можуть бути вищими і нижчими за ринкові ціни. Так, відповідно до словника статистичних термінів OECD [11], трансфертна ціна трактується, як ціна, прийнята в бухгалтерському обліку і використовується в угодах між дочірніми підприємствами інтегрованої структури на штучно високому чи низькому рівні з метою отримання відповідного доходу і є, як правило, конфіденційною. Досить цікаво, адже в такому випадку особливостями трансфертної ціни є її штучне встановлення, конфіденційність та використання в інтегрованих

структурах. Однак, на відміну від інтеграційних формувань в розвинених ринкових країнах, в Україні ступінь тісноти зв'язку між структурними підрозділами різниться від контрактних форм взаємодії до повної втрати самостійності і статусу юридичної особи. А це дає підстави до сумніву щодо правильності твердження про функціонування трансфертної ціни в межах одного формування, між окремими його підрозділами, а також щодо того, що трансфертна ціна призначається одним центром відповідальності іншому центру відповідальності тієї ж інтегрованої структури.

Висновки. Економічне, соціальне і юридичне значення трансфертної ціни в першу чергу полягає у задоволенні економічних інтересі господарюючих суб'єктів і забезпечення їх ефективної і результативної взаємодії в інтеграційних формуваннях. Використання трансфертних цін в агропромисловому виробництві пов'язане в першу чергу з тим, що аграрний сектор за останні роки є найбільш інвестиційно-привабливим для вертикально-інтегрованих компаній (холдингів). Актуальність і функціонування трансфертних цін в інтегрованих формуваннях агропромислового виробництва пов'язана перш за все з тим, що наявність повного циклу відтворення агропромислової продукції в межах одного формування дозволяє ефективно впроваджувати ресурсозберігаючі та безвідходні технології, ефективно впливати на сезонність виробництва і покращувати якість продукції, забезпечувати безперебійне завантаження виробничих потужностей підприємства і його фінансову стійкість.

Список літератури.

1.Мармуль Л.О. Особливості формування розподільчих відносин та цін в інтегрованих агропромислових підприємствах / Л.О. Мармуль // Економіка та управління АПК: Збірник наукових праць / Білоцерків. нац. аграр. ун-т. – Біла Церква, 2011. – Вип.5 (85). – С.24-27.

- 2.Макаренко М.І. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках: монографія/ М.І. Макаренко, Т.Г. Савченко. – Суми. ДВНЗ «УАБСНБУ», 2008. – 238с.
- 3.Економічна енциклопедія: в 3-х т. - К.: Академія, 2002. - Т. 3. - 951 с.
- 4.Москаленко В. П. Экономические новации: поиск и внедрение /В.П. Москаленко. - Сумы : Довкілля, 2004. - 369с
- 5.Протас И.К. Проблемы хозрасчётных взаимосвязей внутри агропромышленных объединений / И.К. Протас, Л.А. Руденко // Хозрасчёт, финансы и кредит: республиканский межведомственный научный сборник. – Киев-Одесса: Вища школа. – 1986. – С.35-41.
- 6.Шкварчук Л.О. Ціни та ціноутворення: Навч. Посібник. 3-тє вид., виправл. – К.: Кондор, 2005. – 2005. – 214с.
- 7.Шершньова З.Є. Стратегічне управління: Підручник – 2-ге видання., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004 – 699с.
- 8.Бондарева Т.А, Брежнева Т.В. Трансфертное ценообразование и оценка деятельности центров ответственности в птицеводческой организации/ Т.А. Бондарева, Т.В. Брежнева // Проблемы и тенденции экономического роста АПК: Материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвящённой 80-летию кафедры экономики и организации предприятий АПК. /Под ред. И.Л.Воротникова. – Саратов, 2011. – 268с.
- 9.Уорд Кит Стратегический управленческий учёт /Кит Уорд; Пер. с англ – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2002. – 448с.
- 10.Напесов К.А. Налоговые аспекты трансфертного ценообразования: сравнительный анализ опыта России и зарубежных стран / К.А. Непесов. – М.: Волтерс Клувер, 2007, – 304с.
11. Словник статистичних термінів OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2757>.

Summary. Operation of transfer pricing in the context of globalization and agro-industrial integration is to meet the economic interests of businesses and ensure their effective and efficient cooperation in integration units